SARAL SANSKRIT SHIKSHAK

Pt. Vishwanath

PART I
(ENGLISH)

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
[Sanskrit Examination Department]

Price : Rs. 2.00 3.00

Edited by

JAYANTAKRISHNA H. DAVE
MAHESHCHANDRA SHASTRI

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
Kulapati K. M. Munshi Marg, BOMBAY 400 007.

SARAL SANSKRIT SHIKSHAK

PART I
(ENGLISH)

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
[Sanskrit Examinations Department]

Edited by

JAYANTAKRISHNA H. DAVE
MAHESHCHANDRA SHASTRI

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
Kulapati K. M. Munshi Marg, BOMBAY-400 007.

TWO WORDS

The renovation ceremony of the historically re nowned temple of Somanath which took place in 1951 is a thing of pride to every Indian.

That day late Sardar Patel's lofty imaginatic took a concrete shape. Dr. Rajendraprasad, tl President of India, was in the chair at the renovatio ceremony. Shri Kanaiyalal Munshi was the chie organizer of this function. Shri U. N. Dhebar, the President of Indian National Congress, was in-charge of the reception.

Sanskrit Vishva Parishad was inaugurated on that momentous occasion. In the fourth meeting of the Parishad it was decided that Easy Examinations in Sanskrit should be started. Accordingly a committee for preparing the syllabus was appointed consisting of the following members :—

1. Shri J. H. Dave, *Secretary, Sanskrit Vishva Parishad.*
2. Prof. H. D. Velankar.
3. Dr. A. D. Pusalkar.
4. Acharya T. A. V. Dixitar.
5. Prof. Anant Shastri Phadke.
6. Prof. Maheshchandra Shastri, *Examination Secretary.*

This series of Saral Sanskrit Shikshak is published according to the syllabus prepared by the committee.

We expect that these books will be popular enough and the examinations conducted by the Bharatiya Vidya Bhavan on behalf of the Sanskrit Vishva Parishad will be spread far and wide with the help of these text books.

We are grateful to the members of the committee who have rendered their invaluable co-operation in this noble work.

Jayantakrishna H. Dave
Secretary
Sanskrit Vishva Parishad
& *Hon. Director*
Bharatiya Vidya Bhavan

Bombay
26-5-56

SARAL SANSKRIT SHIKSHAK

(PART I)

Text-book for Sanskrit Prarambha

Introduction

The main features, on which this series is based, is outlined, as shown hereunder :

1. Any student who has workable knowledge of his mother-tongue or any of the provincial languages can easily pick up this book.

2. Only those words and verbs which are in daily use have been introduced.

3. Subjects of daily life are so introduced that a child can easily take up to conversation like in 'Shariram', 'Griham', 'Pathashala,' 'Udyanam', 'Kridanganam' etc.

4. Fundamental grammatical sequence is so introduced that a student becomes acquainted with all the principal noun-forms and root-forms in the 1st three books of this series.

Side by side coalescence, compounds, tenses, moods, gerunds, derivatives and other similar topics are introduced.

*

SARAL SANSKRIT SHIKSHAK

PART I

LESSON 1

रामो राजमणिः सदा विजयते, रामं रमेशं भजे ।
रामेणाभिहता निशाचरचमू, रामाय तस्मै नमः ।।
रामात् नास्ति परायणं परतरं, रामस्य दासोऽस्म्यहम् ।
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे, भो राम ! मामुद्धर ।। १ ।।

Meaning—Victory to Ram, the best of the kings. I worship Ram, the Lord of Sita (Rama). Armies of the night-wanderers (demons) were killed by Ram. Salutations to that Ram. There is no better resort than Ram. I am a servant (or a worshipper) of Ram. May my mind be absorbed in Ram. Oh ! Ram, save me.

In this stanza Ram, a noun ending in (अ) is shown clearly in all case-forms in singular very nicely. Side by side the work of prelusory salutation is also performed. It is a Shastric tradition to have a prelusory salutation in the very beginning and at the end of a composition.

Sentences

रामः गच्छति	= Ram goes
सः गच्छति	= He goes
जलं पिबसि	= (You) drink water.
त्वं पिबसि	= You drink.
पुस्तकं पठामि	= (I) read a book.
अहं पठामि	= I read.
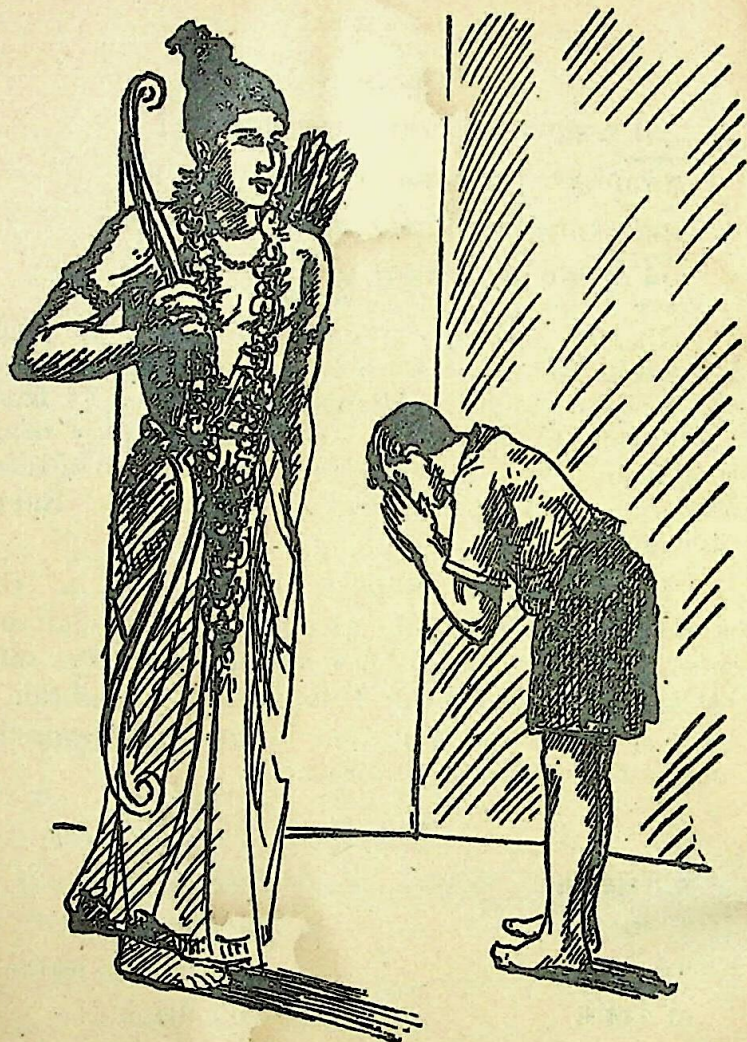
रामाय तस्मै नमः ।

१. सः रामः गच्छति	= That Ram goes.
गच्छति सः रामः	= ,, ,, ,,
२. त्वं जलं पिबसि	= You drink water.
पिबसि त्वं जलम्	= ,, ,, ,,
३. अहं पुस्तकं पठामि	= I read a book.
पठामि अहं पुस्तकम्	= ,, ,, ,,

In Sanskrit one can arrange the appropriate forms of the words in a sentence in any order. The same thing is shown in the above sentences. This speciality of advantage should be noted by students.

अहं = I	अहं पठामि = I read.
त्वं = You	त्वं पठसि = You read.
सः = He	सः पठति = He reads.

Read the following sentences and translate them into English :—

१. रामः ग्रामं गच्छति । गच्छति रामः ग्रामम् ।

२. कृष्णः शुद्धं दुग्धं पिबति । पिबति शुद्धं दुग्धं कृष्णः ।

३. माधवः पुस्तकं शीघ्रं पठति । पुस्तकं शीघ्रं पठति माधवः ।

Verbs

१. गम् (गच्छ्) = To go.

गच्छति = (He) goes. गच्छसि = (You) go. गच्छामि=(I) go.

२. पा (पिब्) = To drink.

पिबति = (He) drinks. पिबसि = (You) drink. पिबामि = (I) drink.

३. पठ् = To read

पठति =(He) reads. पठसि =(You) read. पठामि =(I) read.

४. दृश् (पश्य्) = To see.

पश्यति = (He) sees. पश्यसि = (You) see. पश्यामि = (I) see.

५. क्रीड् = To play.

क्रीडति = (He) plays. क्रीडसि = (You) play.
क्रीडामि = (I) play.

६. वद् = To speak.

वदति = (He) speaks. वदसि = (You) speak.
वदामि = (I) speak.

Words

Masculine	*Neuter*
१. बालकः = A boy	१. पुस्तकम् = A book
२. शिक्षकः = A teacher	२. फलम् = A fruit
३. अध्यापकः = A tutor	३. दुग्धम् = milk
४. नृपः = A king	४. घृतम् = ghee
५. देवः = A God	५. उद्यानम् = A garden
६. मनुष्यः = A man	६. पुष्पम् = A flower
७. हस्तः = A hand	७. जलम् = water
८. अलसः = An idle person	८. मधुरम् = sweet
९. कुशलः = A smart	९. कन्दुकम् = A ball
१०. सूर्यः = the sun	१०. भोजनम् = A dinner

Indeclinables

तत्र = There. कुत्र = Where. यत्र = Wherever. अत्र = Here. न = Not. तदा = Then. कदा = When. यदा = Whenever. शीघ्रम्, द्रुतम् = Immediately. सत्वरम् = Quickly, fast. पश्चात् = After. अपि = Also. सह, साकम् = Along with. एव = Only Indeed. तावत्, तु = Then. किम् = What.

LESSON 2

Sentences

Translate into English :—

१. अहं सूर्यं पश्यामि। २. किं त्वं सूर्यं पश्यसि ? ३. मनुष्य: प्रतिदिनं सूर्यं पश्यति। ४. सूर्यस्य प्रकाश:। ५. सूर्यस्य प्रकाशे पठामि। ६. बालक: सायंकाले न पठति। ७. बालक: तत्र क्रीडति। ८. कुत्र त्वं सायंकाले क्रीडसि ? ९. अहं वृद्ध: अत:न क्रीडामि। १०. अहं असत्यं न वदामि। ११. किं त्वं असत्यं वदसि ? १२. देव: सदा सत्यं वदति। १३. शिक्षक: पुस्तकं पठति। १४. किं त्वं उद्याने पठसि ? अहं उद्याने न पठामि। अहं विद्यालये पठामि। १५. अहं गृहे प्रतिदिनं पठामि। १६. स: जलं पिबति। १७. त्वं किं दुग्धं पिबसि ? १८. अहं मधुरं दुग्धं पिबामि। १९. स: भोजनाय शीघ्रं गच्छति। २०. न गच्छसि त्वं भोजनाय ? २१. अहं अध्यापकेन सह उद्यानं गच्छामि।

Rule :—The indeclinables सह, सार्धं साकं and समं are always used with the nouns which must be in instrumental case.

Translate into Sanskrit :—

1. A smart boy plays. 2. He sees the sun. 3. Where does an idle man go? 4. Who drinks ghee? 5. Who plays there? 6. I go there immediately. 7. You do not play. 8. Afterwards he goes fast. 9. The old man does not speak untruth (lie). 10. He sees there a flower. 11. When does he go? 12. (He) plays with hands. 13. When do you study (read)? 14. Now, I go. 15. Who runs fast?

Case-forms of masculine words ending in A (अ)

Singular	*Plural*	*Case*
देवः= A god	देवाः= Gods	Nominative
देवम्=To a god	देवान्=To the gods	Objective or Accusative
देवेन=By a god	देवैः=by gods	Instrumental
देवाय=For a god	देवेभ्यः=For gods	Dative
देवात्=From a god	देवेभ्यः=From gods	Ablative
देवस्य=Of a god	देवानाम्=Of gods	Possessive or Genetive
देवे= on/in a god	देवेषु= on/in gods	Locative
हे देव=Oh, god	हे देवाः=Oh, gods	Vocative

Masculine nouns ending in अ can be declined in the same way.

Following are the illustrations of these cases :—

१. देवानां उद्यानम्। २. देवेषु वृद्धः। ३. वृक्षस्य पर्णम्। ४. हे देव! त्वं अमृतं पिबसि किम्? ५. कृष्णस्य मधुरं भोजनम्। ६. अर्जुनस्य अपि मधुरं भोजनम्। ७. कथं सः जलं पिबति? ८. न देवाः अलसाः। ९. द्रुतं कुत्र गच्छसि? १०. हे बालक! सत्वरं किं पठसि?

Verbs

१. अस्=To be

अस्ति=(He) is. असि=(You) are. अस्मि=(I) am.

२. भू. (भव्)= To be; to become.

भवति=(He) becomes. भवसि=(You) become. भवामि=(I) become.

३. कृ (कर्) = To do; to perform.

करोति = (He) does. करोषि = (You) do.
करोमि = (I) do.

४. धाव् = To run.

धावति = (He) runs. धावसि = (You) run.
धावामि = (I) run.

५. पत् = To fall.

पतति = (He) falls. पतसि = (You) fall.
पतामि = (I) fall.

६. आ + गच्छ् = To come.

आगच्छति = (He) comes.
आगच्छसि = (You) come.
आगच्छामि = (I) come.

Illustrations :—

सः अस्ति । सः कुत्र अस्ति ? किं सः तत्र अस्ति ? सः तत्र न अस्ति । त्वं अग्रजः असि । न असि त्वं ज्येष्ठः । सत्यं त्वं देवः असि ।

अहं वीरः अस्मि । न अहं अस्मि भीरुः । अहं कृष्णवर्णः न अस्मि । अहं पीतवर्णः अस्मि ।

अश्वः धावति । धावति शीघ्रं अश्वः । अलसः वलीवर्दः न शीघ्रं धावति । क्रीडांगणे वालकः सत्वरं धावति ।

हे वालक ! त्वं कुत्र धावसि ? किं त्वं प्रातःकाले प्रतिदिनं धावसि ?
अहं सत्वरं धावामि । तत्र अहं न शीघ्रं धावामि । सायंकाले प्रतिदिनं धावसि ?

सः बालकः वृक्षात् पतति। मयूरः इत्थं न पतति। कथं न पतति अश्वः? चपलः अश्वः न पतति। त्वं तडागे पतसि किम्? त्वं शीघ्रं न धावसि। अतः न पतसि। हे सेवक! किं त्वं तत्र पतसि? न अहं पतामि। अहं तु अश्वात् पतामि। कुत्र अहं न पतामि? किं अहं तत्र पतामि?

बालकः अध्यायनार्थं आगच्छति? मोहनः भोजनार्थं आगच्छति। सः सज्जनः अत्र आगच्छति। आगच्छति माधवः तत्र भक्षणार्थम्।

त्वं किं करोषि? अहं अध्ययनं करोमि। सः न किमपि करोति।

वृक्षेषु फलानि भवन्ति। मम गृहे भोजनं भवति। अध्ययनेन अहं प्रसन्नः भवामि।

Read the above sentences repeatedly and use them in your daily life. In the same way try to make as many sentences as you can.

LESSON 3

Case forms of word ending in (अ) (Neuter Gender)

फलम् = A fruit

Singular	Plural	Case
फलम् = A fruit	फलानि = Fruits	Nominative
फलम् = To a fruit	फलानि = To fruits	Objective or Accusative
फलेन = By a fruit	फलैः = By fruits	Instrumental
फलाय = For the fruit	फलेभ्यः = For fruits	Dative
फलात् = From / Than the fruits	फलेभ्यः = From / Than fruits	Ablative
फलस्य = Of a fruit	फलानाम् = Of fruits	Possessive or Genitive
फले = On / In a fruit	फलेषु = On / In / Among fruits	Locative
हे फल = Oh, fruit	हे फलानि = Oh, fruits	Vocative

Note :—1. The case-forms of words in Masculine and Neuter Gender ending in अ are the same except those in nominative, objective and vocative cases.

2. Case-forms of nominative and objective in the words in Neuter Gender ending in अ are quite similar.

वार्तालापः = A dialogue

सुरेशः—मित्र ! त्वं किं करोषि ?

दिनेशः—अहं गृहं गच्छामि ।

सुरेशः—तव गृहं कुत्र अस्ति ?

दिनेशः—समीपे एव अस्ति मम गृहम् ।

सुरेशः—आगच्छामि अहं अपि त्वया सह ।

दिनेशः—पश्य, इदं विशालं गृहम् मम ।

सुरेशः—अत्र सुन्दरं उद्यानं अपि अस्ति । नानाविधाः वृक्षा च सन्ति ।

दिनेशः—आगच्छ, अत्र तिष्ठ, किं त्वं इदानीं दुग्धं पिवसि ?

सुरेशः—न अहं पिबामि सायंकाले दुग्धम् ।

दिनेशः—तर्हि आगच्छ, पश्य मया सह गृहं मम । अस्मिन् गृहे पंच द्वाराणि सन्ति । वहुनि च वातायनानि अपि सन्ति ।

सुरेशः—अतएव विपुलः प्रकाशः पवनः च आगच्छति । कति कक्षाः सन्ति अस्मिन् ?

दिनेशः—नव कक्षाः, एकः सभाजनकोष्ठः च ।

सुरेशः—जलार्थं किं कूपः अस्ति अथवा नलः ?

दिनेशः—नलेन एव कार्यं भवति, कूपस्य आवश्यकता न अस्ति ।

सुरेशः—अत्र किं पाकगृहं, स्नानगृहं, शौचकूपः इत्यादिकं सर्वं अस्ति ?

दिनेशः—वाढम्, सुविशालः आवारः सुदीर्घं च अंगणं अपि अस्ति ।

सुरेशः—तर्हि सुन्दरं तव गृहम् । अस्तु तर्हि इदानीं गच्छामि ।

दिनेशः—गच्छ, पुनः आगमनाय ।

Words

१. गृहम् = House
२. द्वारम् = Door
३. कक्षः = Room
४. वातायनम् = Window
५. सभाजन-कोष्ठः = Drawing room
६. नलः = Tap
७. कूपः = Well
८. पाकगृहम् = Kitchen
९. स्नानगृहम् = Bathroom
१०. शौचकूपः = Lavatory
११. तर्हि = Of Course; then

१२. आघारः = Compound
१३. अङ्गणम् = Courtyard
१४. प्रकोष्ठः = Verandah
१५. गोष्ठः = Cow-shed
१६. आसनम् = Seat
१७. भाटकम् = Rent
१८. सोपानः = Staircase
१९. इदानीं = Now; at this time
२०. तदानीं = Then; at that time
२१. पवनः = Wind
२२. नानाविधाः = Of different kinds

Translate the following sentences into Sanskrit—

1. What do you do in the house? 2. None is there at the door. 3. Who is studying in the room? 4. The air comes through the window. 5. The water of the tap is cold. 6. I am dining in the kitchen. 7. He is not in the bath-room. 8. A boy plays in a compound. 9. He does not come here at this time. 10. The staircase of the house is big. 11. There is water in the well. 12. He does not take bath. 13. I do not go in the garden. 14. Who is playing there? 15. A horse is running in the garden.

Words

कः = Who. यः = Who, that. कथम् = How.
इत्थम् = In this way, thus. शीतलम् = Cold, cool.
उष्णम् = Hot. कवोष्णम् = Temperate. लवणम् = Salt.
किम् = What, any. किमपि = Something.

Verbs

१. लिख् = To write

लिखति = (He) writes लिखसि = (You) write.
लिखामि = (I) write.

वार्तालापः
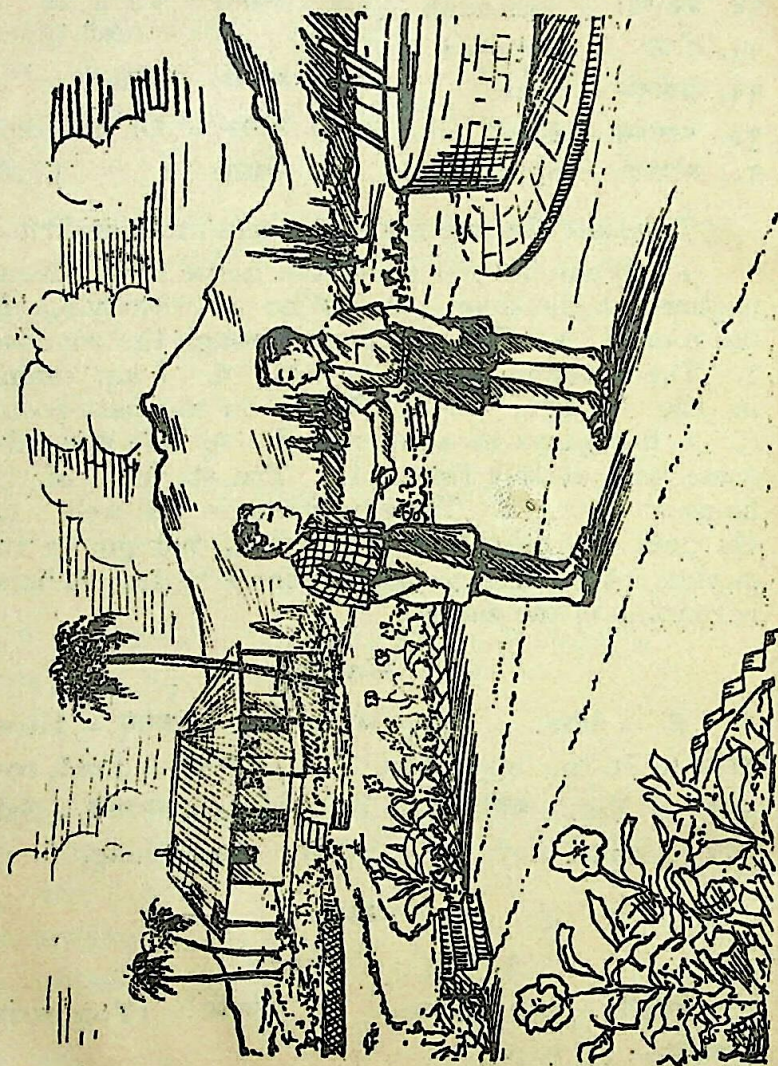
२. स्था (तिष्ठ्) = To stay, to sit.

तिष्ठति = (He) sits. तिष्ठसि = (You) sit.
तिष्ठामि = (I) sit.

३. खाद् = To eat.

खादति = (He) eats. खादसि = (You) eat.
खादामि = (I) eat.

Translate the following sentences into English:—

१. अस्ति भोजने लवणम्। २. दुग्धं तु मधुरं भवति। ३. कः मधुरं पक्वान्नं खादति? ४. सः सदैव पाकगृहे तिष्ठति। ५. न अहं तत्र तिष्ठामि। ६. तर्हि कः तत्र वातायने तिष्ठति? ७. यः पत्रं लिखति सः तत्र तिष्ठति। ८. तत्र किं रामचन्द्रः पत्रं लिखति? न हि तत्र तु विजयकुमारः पत्रं लिखति। १०. यः शीतेन जलेन स्नानं करोति सः स्वस्थः भवति। ११. रामः तु कूपस्य जलेन प्रातःकाले स्नानं करोति। १२. पश्चात् सभाजनकोष्ठं अध्ययनार्थं गच्छति। १३. तत्र उपवने वालकः क्रीडति। १४. त्वं न क्रीडसि वालकेन सार्धम्? १५. सायंकाले भ्रमणं स्वास्थ्याय लाभप्रदं भवति।

Plurals of Verbs

१. गम् = गच्छ् = To go.

Singular	*Plural*
सः गच्छति	ते गच्छन्ति
त्वं गच्छसि	यूयं गच्छथ
अहं गच्छामि	वयं गच्छामः

२. पा = पिब् = To drink

सः पिबति	ते पिबन्ति
त्वं पिबसि	यूयं पिबथ
अहं पिबामि	वयं पिबामः

३. भू = To be, to become.

सः भवति	ते भवन्ति
त्वं भवसि	यूयं भवथ
अहं भवामि	वयं भवामः

४. पठ् = To read, to study.

सः पठति	ते पठन्ति
त्वं पठसि	यूयं पठथ
अहं पठामि	वयं पठामः

५. दृश् = पश्य् = To see.

सः पश्यति	ते पश्यन्ति
त्वं पश्यसि	यूयं पश्यथ
अहं पश्यामि	वयं पश्यामः

६. क्रीड् = To play.

सः क्रीडति	ते क्रीडन्ति
त्वं क्रीडसि	यूयं क्रीडथ
अहं क्रीडामि	वयं क्रीडामः

७. वद् = To speak

सः वदति	ते वदन्ति
त्वं वदसि	यूयं वदथ
अहं वदामि	वयं वदामः

८. अस् = To be, to exist.

सः अस्ति	ते सन्ति
त्वं असि	यूयं स्थ
अहं अस्मि	वयं स्मः

९. धाव् = To run.

सः धावति	ते धावन्ति
त्वं धावसि	यूयं धावथ
अहं धावामि	वयं धावामः

१०. पत् = To fall.

सः पतति	ते पतन्ति
त्वं पतसि	यूयं पतथ
अहं पतामि	वयं पतामः

११. आ + गच्छ् = To come.

सः आगच्छति	ते आगच्छन्ति
त्वं आगच्छसि	यूयं आगच्छथ
अहं आगच्छामि	वयं आगच्छामः

१२. लिख् = To write.

सः लिखति	ते लिखन्ति
त्वं लिखसि	यूयं लिखथ
अहं लिखामि	वयं लिखामः

१३. कृ = To do, to perform.

सः करोति	ते कुर्वन्ति
त्वं करोषि	यूयं कुरुथ
अहं करोमि	वयं कुर्मः

१४. स्था (तिष्ठ्) = To stay, to sit.

सः तिष्ठति	ते तिष्ठन्ति
त्वं तिष्ठसि	यूयं तिष्ठथ
अहं तिष्ठामि	वयं तिष्ठामः

LESSON 4

(अस्मद्) अहम् = I

Learn by heart the following forms :—

Singular	*Plural*	*Case*
अहम् = I	वयम् = We	Nom.
माम्, मा = To me	अस्मान्, नः = Us, to us	Accu.
मया = {With me, By me}	अस्माभिः = By us	Instru.
मह्यम्, मे = {To, For} me	अस्मभ्यम्, नः = {For, To} us	Dative.
मत् = {From, Than} me, I	अस्मत् = {From, Than} us	Ablative
मम, मे = My, mine	अस्माकम्, नः = Ours, ours or	Possess., Genitive
मयि = {in me, in myself}	अस्मासु = {in us, in ourselves}	Locative

Translate into English :—

उपवनम् = A garden, a park

१. वयं गच्छामः उपवनम् । २. उपवने पुष्पाणि पश्यामः फलानि च खादामः । ३. पुष्पाणां सौन्दर्यं पश्यामः । ४. ग्रीष्मकाले आम्रस्य मधुरं रसं वयं पिबामः । ५. फलानां रसः मधुरः शीतः च भवति । ६. तत्र उपवने बालकाः क्रीडन्ति । ७. वृद्धाः अपि सायंकाले तत्र आगच्छन्ति । ८. तत्र इमे पुस्तकानि न पठन्ति । ९. किं अपि लेखादिकं लिखन्ति । १०. ये जनाः लेखं न लिखिन्ति ते केवलं वार्तादिकं कुर्वन्ति । ११. किं यूयं भ्रमणं न कुरुथ ? १२. भ्रमणेन तु शरीरं सबलं भवति । १३. इत्थं वैद्याः वदन्ति । १४. किं त्वं अत्र उपवने व्यायामं करोषि ? १५. बालकाः प्रातःकाले अत्र व्यायामं कुर्वन्ति ।

उपवनम्
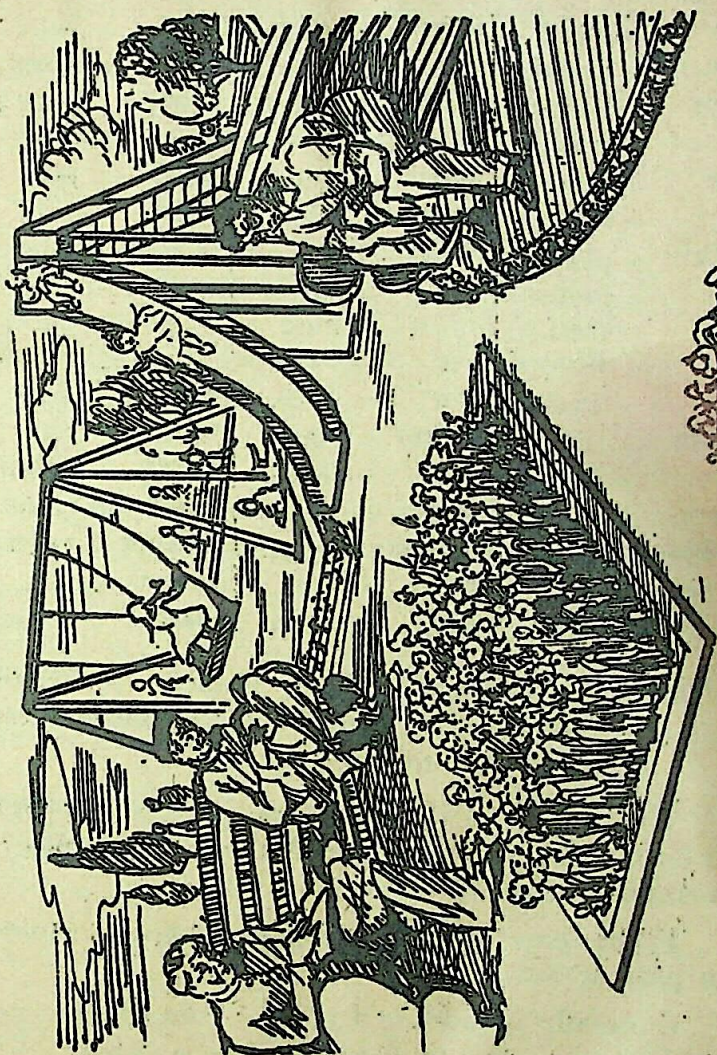
Words (Past Passive Participles)

Masculine		*Feminine*		*Neuter*	
गतः	= gone	गता	= gone	गतम्	= gone
पीतः	= drunk	पीता	= drunk	पीतम्	= drunk
पठितः	= learnt, read	पठिता	= learnt, read	पठितम्	= learnt. read
दृष्टः	= seen	दृष्टा	= seen	दृष्टम्	= seen
उक्तः	= told	उक्ता	= told	उक्तम्	= told
क्रीडितः	= played	क्रीडिता	= played	क्रीडितम्	= played
भूतः	= performed, became	भूता	= performed became	भूतम्	= performed became
कृतः	= done	कृता	= done	कृतम्	= done
धावितः	= run	धाविता	= run	धावितम्	= run
पतितः	= fallen	पतिता	= fallen	पतितम्	= fallen
आगतः	= came	आगता	= came	आगतम्	= came
लिखितः	= written	लिखिता	= written	लिखितम्	= written
स्थितः	= sat	स्थिताः	= sat	स्थितम्	= sat.
भुक्तः	= eaten	भुक्ता	= eaten	भुक्तम्	= eaten

Note :—In Sanskrit, Past Passive Participles have gender. *e, g*. गतः masc. gone गता fem. gone. गतम् neuter gone.

The words of this type are called कर्मणि-भूतकाल-वाचक-धातु-साधित विशेषण (Past Passive Participles) in Sanskrit grammar.

From these we can construct sentences indicating past tense.

Generally by adding त in the root of the verb (धातु) past passive participles can be made.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

Translate into Sanskrit :—

1. Krishna went to a garden. 2. Radha also went there. 3. There he drank water. 4. Then he wrote a letter. 5. Radha saw that letter. 6. Then she, at once, read it. 7. A flower fell down from the tree. 8. Gopal also went there. 9. He ate something there. 10. Then he drank cold water.

Translate into English :—

१. जले पत्रं पतितम् । २. अंगणे बालकः पतितः । ३. तेन दुग्धं पीतम् । ४. बाला अत्र आगता । ५. रामः गृहात् बहिः गतः । ६. तेन पत्रं न लिखितम् । ७. तत्र स्थितः गोपालः किं पश्यति ? ८. कथं इत्थं वृत्तान्तः भूतः ? ९. किं त्वया सः पुरुषः दृष्टः । १०. तत्र स्थितः सः किं करोति ?

(युष्मद्) त्वम् = you, thou

Learn by heart the following forms :—

Singular	*Plural*	*Case*
त्वम् = You, Thou	युयम् = You (all)	Nom.
त्वाम्, त्वा = To you	युष्मान्, वः = To you (all)	Accu.
त्वया = By, with you	युष्माभिः = By, with you	Instr.
तुभ्यम् = For, to you	युष्मभ्यं, वः = For you	Dative.
त्वत् = From, than you	युष्मत् = From you	Abl.
तव, ते = Your, yours	युष्माकम्, वः = Yours, yours	Poss. or Gen.
त्वयि = In, on you	युष्मासु = In, on you	Loca.

Translate into English :—

त्वं मया सह उद्यानं गच्छसि। अहं त्वया सह नगरं गच्छामि। सः मया सह तत्र न गच्छति। रामेण सह त्वं कुत्र पठसि? तव मंदिरं सुन्दरं अस्ति। रामकृष्णः मम पुस्तकं तेन सह पठति। मया तुभ्यं धनं दत्तम्। त्वया वस्त्रं न दत्तम्। तव शूरः पुत्रः कुत्र अस्ति? स्वगृहे त्वं किं न तिष्ठसि? कदा त्वं अत्र आगतः? तव पुस्तकं कुत्र अस्ति? त्वया अद्य किमपि न कृतम्। तव गृहात् इदानीं अहं आगतः।

Translate into Sanskrit :—

1. Where did he go? 2. Where did she go? 3. Where has the letter gone? 4. (He) did not drink water. 5. He did not see the horse. 6. What work had he done? 7. No, he did not do the work. 8. When did he come here? 9. He did not come here. 10. Have you not seen an elephant?

LESSON 5

भविष्यकाल = Future-tense

गमिष्यति = (He) will go.	गमिष्यन्ति = (They) will go
गमिष्यसि = (You) ,, ,,	गमिष्यथ = (You) ,, ,,
गमिष्यामि = (I) shall ,,	गमिष्यामः = (We) shall ,,
पठिष्यति = (He) ,, read	पठिष्यन्तिः = (They) will read
पठिष्यसि = (You) ,, ,,	पठिष्यथ = (You) will ,,
पठिष्यामि = (I) Shall ,,	पठिष्यामः = (We) shall ,,
वदिष्यति = (He) will speak	वदिष्यन्ति = (They) will speak
वदिष्यसि = (You) ,, ,,	वदिष्यथ = (You) ,, ,,
वदिष्यामि = (I) shall ,,	वदिष्यामः = (We) shall ,,
पतिष्यति = (He) will fall	पतिष्यन्ति = (They) will fall
पतिष्यसि = (You) ,, ,,	पतिष्यथ = (You) ,, ,,
पतिष्यामि = (I) shall ,,	पतिष्यामः = (We) shall ,,
लेखिष्यति = (He) will write	लेखिष्यन्ति = (They) will write
लेखिष्यसि = (You) ,, ,,	लेखिष्यथ = (You) ,, ,,
लेखिष्यामि = (I) shall ,,	लेखिष्यामः = (We) shall ,,

Note :—The verbs in third person in any tense can be used for all the three genders as in English.

Translate into English :-

१. यदि सः आगमिष्यति तर्हि मया सह वदिष्यति। २. किं त्वं न वदिष्यसि ? ३. नो, चेत् अहं न वदिष्यामि। ४. वृक्षात् पत्राणि

पुष्पाणि च पतन्ति । ५. अश्वात् बालकः पतति । ६. तरुणः अश्वात् न पतति । ७. युष्मासु कः असत्यं वदिष्यति ? ८. न अस्मासु कः अपि असत्यं वदिष्यति । ९. यदि तत्र गमिष्यामि तर्हि पत्रं लेखिष्यामि । १०. सः जनकं पत्रं न लिखति । ११. किं त्वं पत्रं लेखिष्यसि ? १२. त्वं अत्र आगमिष्यसि किम् ? १३. यदि आगमिष्यसि तर्हि वयं तत्र गमिष्यामः । १४. मयि विश्वासं करिष्यसि चेत् अहं सर्वं लेखिष्यामि । १५. अहं सभागृहे भाषणं करिष्यामि । १६. त्वं किं भाषणं न करिष्यसि ? १७. सः तु भाषणं करिष्यति एव । १८. किं शिक्षकाः भाषणं न करिष्यन्ति ? १९. नहि, ते भाषणं नैव करिष्यन्ति । २०. किं तव जनकः न आगमिष्यति अत्र ?

शब्दाः = Words

यदि = If. तर्हि = Then. नोचेत् = If not ,otherwise. प्रति = To, against. चेत् = If, provided that. जनकः = Father. नहि = Not. नैव = Never.

Translate into Sanskrit :—

1. He will fall. 2. I shall not fall. 3. They will not fall. 4. Where will you study ? 5. He will read English. 6. I shall not read. 7. I shall write a letter. 8. Where will he write a letter ? 9. Will he work fast ? 10. I shall not work here. 11. What will be there ? 12. Will there be a lecture ? 13. If there will be a drama, I shall go. 14. Will you also come with me ? 15. He will never come. 16. He will drink water. 17. He will drink milk only. 18. Where will you go ? 19. Will you go home ? 20. No, I shall go to school.

विशेषण = Adjectives

1. कृष्णः = black
2. श्वेतः = white
3. पीतः = yellow
4. रक्तः = red
5. हरितः = green
6. नीलः = blue
7. कोमलः = tender, soft
8. कठिनः = hard
9. नवीनः = new
10. पुराणः = old
11. दीर्घः = long
12. ह्रस्वः = short
13. विशालः = large, big
14. उदारः = generous
15. कृपणः = miser
16. वाचालः = talkative
17. विज्ञः = learned
18. वदान्यः = generous
19. अन्धः = blind
20. बधिरः = deaf
21. खञ्जः = lame

वाक्यानि = Sentences

१. कृष्णः बालकः । कृष्णा बालिका । कृष्णं वस्त्रम् ।

२. कोमलः हस्तः । कोमला अंगुली । कोमलं पुष्पम् ।

३. दीर्घः वृक्षः । दीर्घा नगरी । दीर्घं द्वारम् ।

४. कृपणः मनुष्यः । कृपणा नारी । कृपणं कुलम् ।

५. अन्धः वलीवर्दः । अन्धा बाला । अन्धं श्वापदम् ।

In English, adjectives do not change as the noun (gender of the noun) changes; whereas in Sanskrit the forms of adjectives change gender agreeing with the noun as is seen above.

Adjectives are used in the above sentences. They changed gender to agree with the nouns as they change in gender.

Words which are qualified by the adjectives are called विशेष्य words, *e. g.*, 'हस्तः' कोमलः here the word हस्त is qualified by an adjective कोमलः hence the word हस्त is called विशेष्य word.

In all the above sentences the illustrations of masculine, feminine and neuter gender adjectives are given.

Rule :—The gender, case and number of an adjective (विशेषण) agree with those of the word (विशेष्य) which it qualifies.

Therefore when the adjective कोमल is used to describe पुष्पम् the word having neuter gender, nominative case and singular number, its declension becomes कोमलम्. When the same adjective कोमल is used to describe अंगुली of a feminine gender, nominative case and singular number its declension will become कोमला. Similarly it is declined as कोमल: when it describes हस्त: or any other word which is of masculine gender, nominative case and singular number.

Note :—Remember this as a fixed rule and read the sentences repeatedly.

वाक्यानि = Sentences

१. कृष्ण: अश्व: द्रुतं धावति। २. नीलं मयूरं पश्यामि। ३. दीर्घे तडागे पुष्पाणि सन्ति। ४. पुराणं घृतं न भक्षयति। ५. क: नृपं पत्रं लिखति? ६. वाचाल: मनुष्य: न सत्यं वदति। ७. कृपण: पुरुष: दुग्धं न पिवति। ८. स: एकं नवीनं पुस्तकं लेखिष्यति। ९. कृष्णेन कंदुकेन वाला: क्रीडन्ति। १०. ह्रस्वे तडागे अधिकं जलं न भवति। ११. वदान्या नारी धनदानं करोति। १२. कृपणं कुलं नाशं गच्छति। १३. वधिरा वालिका न वदिष्यति। १४. कोमलानि पुष्पाणि वृक्षात् पतिष्यन्ति। १५. अहं पुराणं तत्र लेखिष्यामि। १६. स: एकं नवीनं कार्यं करिष्यति। १७. पश्यामि जले नीलं कमलम्। १८. विशाला पाठशाला तत्र अस्ति। १९. वाचाला वालिका किमपि गृहकार्यं न करोति। २०. विज्ञा वालिका सर्वं गृहकार्यं करोति।

LESSON 6

सः = He (Masculine) तत् = It (Neuter)

Learn by heart the following declinations :

Singular		*Plural*	
सः	= he	ते	= they
तम्	= him	तान्	= them
तेन	= by, with } him	तैः	= by, with } them
तस्मै	= to, for } him	तेभ्यः	= for them
तस्मात्	= from, = than him,	तेभ्यः	= from, than } them
तस्य	= his	तेषाम्	= their
तस्मिन्	= in ,on, at him.	तेषु	= in, on, at them

Declinations of the pronouns (किम्) कः (masculine) and (यत्) सः (masculine) meaning who and whoever will be like those of (तत्) सः (masculine).

शब्दाः = Words

१. गोधूमः = wheat	८. आमलकम् = Amla
२. चणकः = Gram	९. दाडिमम् = Pomegranate
३. मुद्गः = Green gram	
४. माषः = Black gram	१०. नारंगः = Orange
५. तण्डुलः = Rice	११. सीताफलम् = Sitafal A kind of fruit
६. ओदनः = Boiled-rice	
७. निम्बूकम् = Lemon	१२. बदरम् = Berry

१३. जम्बूफलम् = Jamboo fruit
१४. आम्रः = Mango tree
आम्रम् = Mango fruit
१५. मिष्टनिम्बूकम् / मधुरनिम्बूकम् = A sweet lemon
१६. आलुकम् = Potato
१७. आर्द्रकम् = Ginger
१८. जीरकम् = Cumin-seed
१९. मरीचम् = Black Pepper
२०. लशुनम् = Garlic
२१. कन्दर्पः = Onion
२२. सूपः = Pulse
२३. रोटिका = Bread
२४. पोलिका = Wheat cake
२५. कदलः / कदली = Plaintain tree
२६. कदलीफलम् = Banana
२७. तक्रम् = Butter-milk

वाक्यानि = Sentences

१. सः प्रतिदिनं लशुनं खादति। २. सः जीरकरसं लवणेन सार्धं सायंकाले पिबति। ३. अहं आम्रफलेन साकं सायंकाले भोजनं करिष्यामि। ४. बदराणि जम्बूफलानि च बालकाः भक्षयन्ति। ५. अश्वः प्रतिदिनं चणकान् भक्षयति। ६. भोजने अहं ओदनं न भक्ष्यामि। ७ तस्मिन् वृक्षे दाडिमानि सन्ति। ८. पीतवर्णस्य नारंगस्य मधुरं रसं पिबामि। ९. किं चणकैः बलं आगच्छति? १०. वैद्यः आमलकैः औषधं करोति। ११. मिष्टनिम्बूकं बालकाः रुचिपूर्वकं खादन्ति। १२. यथा माषः कृष्णवर्णः तथा गोधूमः न। १३. कः न भक्षयति मरीचं भोजने? १४. ग्रीष्मकाले जनाः कन्दर्पान् भक्षयन्ति। १५. आर्द्रकं लवणेन सार्धं पाचकं भवति। १६. भोजनस्य-आरम्भे लवणार्द्रक-भक्षणं सदा पथ्यम् "भोजनाग्रे सदा पथ्यं लवणार्द्रक-भक्षणम्।" १७. दाडिमस्य रसेन शरीरे शक्तिः जायते। १८. अहं प्रतिदिनं भोजने निम्बूकं भक्षयामि। १९. लशुनेन वात-व्याधिः शांतिं गच्छति। २०. मधुरं आम्रं कः न भक्षयति?

Translate into Sanskrit :—

1. Who eats rice ? 2. Who does not eat boiled rice ? 3. Lemon juice is not sweet. 4. Who drinks pomegranate juice ? 5. He drinks sweet juice of an orange. 6. There is wheat in the house. 7. The child eats gram. 8. There is no onion in his house. 9. Is there no garlic for him ? 10. Berries and Jamboo fruits are in the Jungles. 11. Oranges grow in gardens. 12. They will not eat black-grams. 13. Monkeys do not eat Sitafals. 14. Will you not eat pomegranate ? 15. Hair get black by eating Amla.

भोजनम् = Dinner

त्वं किं करोषि ?
अहं भोजनं करोमि ।
प्रतिदिनं त्वं कदा भोजनं करोषि ?
अहं प्रतिदिनं प्रातः एकादशवादने भोजनं करोमि ।
सायंकाले त्वं कदा भोजनं करोषि ?
अहं सायं-समये सप्तवादने भोजनं करोमि ।
सात्त्विकं खलु तव भोजनम् ?
आम्, अहं सात्विकं भोजनं एव करोमि ।
किं मरीचं लशुनं च त्वं न भक्ष्यसि ?
भक्षयामि, परं अतीव स्वल्पम् ।
तर्हि भोजने विशेषतः किं किं भक्षयसि !
अहं तु विशेषतः सूपं, ओदनं च भक्षयामि ।
किं फलानि भोजनेन सह न भक्षयसि ?

अहं मध्याह्ने चतुर्वादनसमये फलानि भक्षयामि ।
कानि फलानि तदानीं भक्षयसि ?
कदलीफलं, नारङ्गं, मिष्टनिम्बूकं च प्रायः भक्षयामि ।
भोजनस्य अन्ते किं पिबसि ?
भोजनान्ते अहं तक्रं पिबामि, यतो हि–
'भोजनान्ते पिबेत् तक्रम्, इति आयुर्वेदीयः नियमः ।
भोजनान्ते ताम्बूलं न भक्षयसि ?
नैव, यतो हि छात्रैः ताम्बूलं न भक्षणीयम् ।
त्वां भोजनं का परिवेषयति ?
मम माता भगिनी वा मां परिवेषयति ।

शब्दाः = Words

आम्	= Yes	ताम्बूलम्	= Betel-leaf
परिवेषणम्	= To serve food	छात्रः	= Student
माता	= Mother	भगिनी	= Sister
पिबेत्	= Should drink		
नियमः	= Rule	प्रायेण	= Probably, generally

LESSON 7

Infinitives—Gerunds with तुम् endings.

१. गन्तुम् = To go or for going
२. पातुम् = To drink or for drinking
३. पठितुम् = To read
४. द्रष्टुम् = To see
५. क्रीडितुम् = To play
६. वक्तुम् = To speak
७. धावितुम् = To run
८. पतितुम् = To fall
९. आगन्तुम् = To come
१०. लिखितुम् = To write
११. स्थातुम् = To stay
१२. भक्षयितुम् = To eat
१३. कर्तुम् = To do
१४. भवितुम् = To become
१५. अर्चितुम् = To worship
१६. खेलितुम् = To play
१७. चलितुम् = To walk
१८. धारयितुम् = To bear
१९. कथयितुम् = To tell
२०. क्षालयितुम् = To wash
२१. पालयितुम् = To protect
२२. तुलयितुम् = To weigh
२३. मारयितुम् = To kill
२४. घर्षयितुम् = To catch
२५. तोषयितुम् = To satisfy
२६. गणयितुम् = To count

Note :—Gerunds with 'तुम' endings give meaning 'for the purpose' in addition to the root meaning of the verb.

Translate into English :-

१. अहं तत्र स्थातुं गच्छामि ।
२. दुग्धं पातुं कः न इच्छति ?
३. सः पठितुं शालां आगच्छति ।
४. उद्यानं द्रष्टुं सः तत्र गमिष्यति ।
५. किं त्वं क्रीडितुं न आगमिष्यसि ?
६. सः सभायां वक्तुं गमिष्यति ।

७. अश्वः धावितुं सज्जः अस्ति ।
८. पतितुं इच्छति कः अपि ?
९. किं सः अत्र आगन्तुं इच्छति ?
१०. अहं पत्रं लिखितुं इच्छामि ।
११. सः तत्र स्थातुं न शक्तः ।
१२. मोदकान् भक्षयितुं तत्र गच्छामि ।
१३. त्वं किं कर्तुं इच्छसि ?
१४. सः नृपतिः भवितुं योग्यः ।
१५. शुकं पालयितुं इच्छति ?

क्रियापदानि = Verbs

अट् = To wander

अटति	= (He) wanders	अटन्ति	= (They) wander
अटसि	= (You) wander	अटथ	= (You) ,,
अटामि	= (I) ,,	अटामः	= (We) ,,
अटिष्यति	= (He) will wander	अटिष्यन्ति	= (They) will wander
अटिष्यसि	= (You) ,, ,,	अटिष्यथ	= (You) ,, ,,
अटिष्यामि	= (I) ,, ,,	अटिष्यामः	= (We) ,, ,,

अर्च् = To worship

अर्चति	= (He) worship	अर्चन्ति	= (They) worship
अर्चसि	= (You) worship	अर्चथ	= (You) ,,
अर्चामि	= (I) ,,	अर्चामः	= (We) ,,
अर्चिष्यति	= (He) will ,,	अर्चिष्यन्ति	= (They) will ,,
अर्चिष्यसि	= (You) ,, ,,	अर्चिष्यथ	= (You) ,, ,,
अर्चिष्यामि	= (I) ,, ,,	अर्चिष्यामः	= (We) ,, ,,

खेल् = To play

खेलति	= (He) plays	खेलन्ति	= (They) play
खेलसि	= (You) play	खेलथ	= (You) ,,
खेलामि	= (I) play	खेलामः	= (We) ,,
खेलिष्यति	= (He) will play	खेलिष्यन्ति	= (They) will play
खेलिष्यसि	= (You) ,, ,,	खेलिष्यथ	= (You) ,, ,,
खेलिष्यामि	= (I) ,, ,,	खेलिष्यामः	= (We) ,, ,,

चल् = To walk

चलति	= (He) walks	चलन्ति	= (They) walk
चलसि	= (You) walk	चलथ	= (You) ,,
चलामि	= (I) walk	चलामः	= (We) ,,
चलिष्यति	= (He) will walk	चलिष्यन्ति	= (They) will walk
चलिष्यसि	= (You) ,, ,,	चलिष्यथ	= (You) ,, ,,
चलिष्यामि	= (I) ,, ,,	चलिष्यामः	= (We) ,, ,,

Translate into Sanskrit :—

1. There, the children worship the God. 2. An idle man walks slowly. 3. That idle boy does not play in the playground. 4. Will you play in that school? 5. Vasant will play there. 6. Those students play there every day. 7. Does that boy wander in that garden? 8. If you go for a walk every day in the morning then you will be healthy. 9. The flowers bloom in the garden. 10. There are lotus-flowers in the tank. 11. There are fruits on the trees. 12. Will there be no student? 13. If there are students then I shall play with them. 14. Will you dine with me? 15. I will not dine to-day. 16. Horses run fast. 17. Healthy person walks

fast. 18. How will that unhealthy boy walk fast? 19. Will you not worship God in the morning? 20. We worship God every day in the evening. 21. Why don't you worship God? 22. Will you worship God tomorrow?

शब्दाः = Words

१. बलीवर्दः, वृषभः = Ox, bull
२. कृषकः, कृषीवलः = Farmer
३. सस्यम्, धान्यम् = Corn, Grain
४. तृणम् = Grass
५. क्षेत्रम् = Field
६. कृषकः = Farmer
७. हलम् = Plough
८. बीजम् = Seed
९. वर्षा-कालः = Rainy season
१०. आलवालम् = Basin
११. मेघः, जलदः = Cloud
१२. स्वापः = Sleep
१३. दीपः = Lamp
१४. गुडः = Gur
१५. खेटः, खेटकः = Village
१६. क्रयणम्, क्रयः = Shopping, buying
१७. विक्रयः = Sale
१८. आपणः = Shop
१९. हट्टः = Market
२०. आपणिकः = Shop-keeper
२१. गोष्ठीगृहम् = Club
२२. कमलम् = Lotus
२३. व्यवसायः = Occupation

कृषीवलः

LESSON 8

क्रियापदानि = Verbs

१. क्री–क्रीणाति	= To buy
२. वि+क्री–विक्रीणाति	= To sell
३. सिच्–सिञ्चति	= To water, to sprinkle
४. रुह्-रोहति	= To grow
५. वर्ष-वर्षति	= To rain
६. रच्-रचयति	= To construct, to make
७. निस् कस्–निष्कासयति	= To uproot, to take out
८. वस्-वसति	= To reside, to live
९. नि+वस्-निवसति	= To reside, to stay
१०. कृष-कृषति	= To plough
११. कृष्-कृषति	= To pull, to take from
१२. मुच्-मुञ्चति	= To let loose, relieve

कृषीवलः

सः कृषीवलः अस्ति। भारते देशे कृषीवलाः खेटकेषु निवसन्ति। अस्मिन् देशे खेटकानां आधिक्यं अस्ति। खेटकेषु घृतं, दुग्धं, शाकादिकं च वैपुल्येन भवन्ति। तत्र स्वच्छं शुद्धं च वायुमण्डलं भवति; अतएव कृषीवलाः तेषां परिवाराः च स्वस्थाः भवन्ति। कृषिः एव कृषकस्य प्रमुख-व्यवसायः। अस्मिन् व्यवसाये तेषां सहायकाः बलीवर्दाः भवन्ति। कृषकः हलेन क्षेत्रं कर्षति। क्षेत्रेषु प्रावृट्कालात् प्राक् सः बीजानि वपति। तद-नन्तरं तेषु धान्यानि प्रादुर्भवन्ति। क्षेत्रेषु तृणानि अपि प्रादुर्भवन्ति। बलीं-वर्दानां खाद्यं तृणं एव। तृणानि भक्षयितु वृषभाः क्षेत्रेषु अटन्ति। पुष्टाः

वृषभाः एव समीचीनं साहाय्यं कुर्वन्ति । यदा मेघाः वर्षन्ति तदा कृषकः प्रसन्नः भवति । वर्षणेन एव विपुलं धान्यं उत्पद्यते । यदा विपुलं धान्यं भवति तदा तं विक्रेतुं कृषकाः हट्टे गच्छन्ति । हट्टे धान्यानां आपणाः भवन्ति । तेषु आपणेषु आपणिकाः धान्यं क्रीणन्ति विक्रीणन्ति च । कृषकाः स्वयं धान्यं हट्टे नयन्ति । तत्र आपणिकाः तत् धान्यं क्रीणन्ति । इत्थं हट्टेषु धान्यानां क्रयः विक्रयः च भवति । धान्यानां विक्रयेण कृषकः धनं प्राप्नोति । अनेन प्रकारेण भारतीयः कृषकः धनेन धान्येन च सुखी भवति ।

Translate into Sanskrit :—

Do you go to the field? What things grow in a field? Where does the farmer reside? The farmer has bulls. Those bulls are quite plump. Bulls eat grass. Will you not go to see them? I will go, surely. The farmer will go to the field. He will sow the seed. Then it will rain. Clouds will shower heavily. The fields will be full of water. The corn will grow in them. The farmer will be glad to see it. Have you corn in your house? I have enough corn in my house. My father ploughs in the field. He comes back in the evening with the bulls. Then there is light in the house. They do not take their dinner. They drink milk only. Then they have a discourse in the club. Thus, they are happy. Those who live in villages are the farmers.

Note :—Up to this lesson we have learnt about the words of masculine and feminine genders ending in अ. We shall deal with the words of feminine gender ending in (aa) आ hereafter.

Declensions of the feminine nouns ending in आ :—

माला = Garland, wreath

Singular	*Plural*	*Case*
माला = A garland	मालाः = Garlands	Nomi.
मालाम् = To a garland	मालाः = To Garlands	Accu.
मालया = With / By } a garland	मालाभिः = With / By } garlands	Instru.
मालायै = To / For } garland	मालाभ्यः = To / For } garlands	Dative
मालायाः = From / Than } garland	मालाभ्यः = From / Than } garlands	Ablative
मालायाः = Of garland	मालानाम् = Of garlands	Poss. or Genitive
मालायाम् = In a garland	मालासु = In garlands	Locative
माले = Oh, garland	मालाः = Oh, garlands	Vocative

All the declensions of the feminine words ending in आ will be in the same way.

Try to decline the following words.

१. रमा = Lakshmi
२. शाला = School
३. गोशाला = Cow-den
४. पेटिका = Box
५. मक्षिका = Fly
६. यूका = House
७. शिखा = Lock of hair
८. दीपशिखा = Flame of a lamp
९. निशा = Night
१०. वेला = Time
११. दिशा = Direction
१२. वर्षा = Rain
१३. पीडा = } Pain trouble
१४. वार्ता = Message or story
१५. कथा = Story
१६. निद्रा = Sleep

१७. बाला = Girl

१८. सभा = Council a meeting

१९. भार्या = Wife

२०. स्नुषा = Daughter-in-Law

२१. पूरिका = Pudding, a cake

२२. कुण्डलिका = Kind of sweetmeats soaked in syrup (Jalebi)

२३. क्वथिका = Curry

२४. सारिका = Kind of Jay

२५. नासिका = Nose

२६. लता = Creeper

Translate the following sentences into English: —

१. सः वार्ता लिखति । २. किं त्वं वार्तां लिखसि ? ३. सा बाला वार्तां लेखिष्यति । ४. तस्य नासिका दीर्घा अस्ति । ५. रामकृष्णस्य नासिका न दीर्घा । ६. मनुष्याः नासिकया किं कुर्वन्ति ? ७. पीडया बालकः रोदनं करोति । ८. वर्षासु सर्वत्र जलं भवति ।९. वर्षायां सः न अटति । १०. मयूरः वर्षासु नृत्यं करोति । ११. यदा यदा वर्षणं भवति तदा बालाः क्रीडन्ति । १२. मनुष्याः वृष्टेः स्तुतिं कुर्वन्ति । १३. पण्डिताः सभायां भाषणं कुर्वन्ति । १४. किं त्वं पाठशालायां भाषणं न करोषि ? १५. सः तत्र महाभारतस्य कथायाः प्रवचनं करोति । १६ स्नुषा स्वगृहात् अत्र आगच्छति । १७. अस्वच्छे मस्तके केशेषु यूकाः भवन्ति । १८. किं त्वं सायंकाले पूरिकाः खादसि ? १९. बालकाः प्रातः-काले कुण्डलिकाः खादन्ति । २०. सः भोजने क्वथितां पिबति । २१. सारिकानां गानं मधुरं भवति । २२. मक्षिकाभ्यः रोगाः भवन्ति । २३. सभासु सभ्याः तिष्ठन्ति । २४. असभ्याः सभासु न तिष्ठन्ति । २५. (दिशां) दिशानां ज्ञानं लाभाय भवति ।

शब्दाः = Words

रोदनं	= Crying	मयूरः	= Peacock	नृत्यं	= Dance
स्तुतिः	= Praise	प्रवचनम्	= Lecture	रोगः	= Disease

LESSON 9

क्रियापदानि = Verbs

वर्तमानकाल (Present tense)

१. धारयति = (He) bears · धारयन्ति = (They) bear
२. धारयसि = (You) bear धारयथ = (You) ,,
३. धारयामि = (I) ,, धारयामः = (We) ,,

भविष्यकाल = (Future tense)

१. धारयिष्यति = (He) will bear धारयिष्यन्ति = (They) will bear
२. धारयिष्यसि = (You) ,, धारयिष्यथ = (You) ,,
३. धारयिष्यामि = (I) ,, धारयिष्यामः = (We) ,,

कथ् = To tell

वर्तमानकाल

१. कथयति = (He) tells कथयन्ति = (They) tell
२. कथयसि = (You) tell कथयथ = (You ,,
३. कथयामि = (I) ,, कथयामः = (We) ,,

भविष्यकाल

१. कथयिष्यति = (He) will tell कथयिष्यन्ति = (They) will tell
२. कथयिष्यसि = (You) ,, कथयिष्यथ = (You) ,,
३. कथयिष्यामि = (I) ,, कथयिष्यामः = (We) ,,

क्षल् = To wash

वर्तमानकाल

१. क्षालयति = (He) washes　　क्षालयन्ति = (They) wash
२. क्षालयसि = (You) wash　　क्षालयथ = (You) ,,
३. क्षालयामि = (I) ,,　　क्षालयामः = (We) ,,

भविष्यकाल

१. क्षालयिष्यति = (He) will wash　　क्षालयिष्यन्ति = (They) will wash
२. क्षालयिष्यसि = (You) ,,　　क्षालयिष्यथ = (You) ,,
३. क्षालयिष्यामि = (I) ,,　　क्षालयिष्यामः = (We) ,,

पाल् = To protect

वर्तमानकाल

१. पालयति = (He) protects　　पालयन्ति = (They) protect
२. पालयसि = (You) protect　　पालयथ = (You) ,,
३. पालयामि = (I) ,,　　पालयामः = (We) ,,

भविष्यकाल

१. पालयिष्यति = (He) will protect　　पालयिष्यन्ति = They will protect
२. पालयिष्यसि = (You) ,,　　पालयिष्यथ = (You) ,,
३. पालयिष्यामि = (I) ,,　　पालयिष्यामः = (We) ,,

तुल् (तोल्) = To weigh

वर्तमानकाल

१. तोलयति = (He) weighs	तोलयन्ति = (They) weigh
२. तोलयसि = (You) weigh	तोलयथ = (You) ,,
३. तोलयामि = (I) ,,	तोलयामः = (We) ,,

भविष्यकाल

१. तोलयिष्यति = (He) will weigh	तोलयिष्यन्ति = (They) will weigh
२. तोलयिष्यसि = (You) ,,	तोलयिष्यथ = (You) ,,
३. तोलयिष्यामि = (I) ,,	तोलयिष्यामः = (We) ,,

Translate into Sanskrit :—

1. Do the bulls work fast ? 2. There are doors in the house. 3. There are many doors in a big house. 4. The students sit on the seats. 5. What do they do there ? 6. They take meal. 7. Do you not take your meal ? 8. The father is taking meal in the house. 9. Krishna's garment is yellow. 10. What is he doing there ? 11. I shall do nothing there. 12. Will you not come with me ? 13. Will they come with me there ? 14. Did your student go to school ? 15. When will he come home ? 16. He eats ghee with meal. 17. I shall take milk and ghee. 18. Come soon, otherwise what will you do here ? 19. I shall worship the sun. 20. They will worship the sun.

Indiclinables ending in (twaa) त्वा.

१. गत्वा = having gone	३. क्रीडित्वा = having played
२. पठित्वा = ,, read	४. पीत्वा = ,, drunk

५. उक्त्वा	= ,, spoken	१३. पतित्वा	=	,,	fallen
६. दृष्ट्वा	= ,, seen	१४. स्थित्वा	=	,,	stayed
७. धावित्वा	= ,, run	१५. कृत्वा	=	,,	done
८. लिखित्वा	= ,, written	१६. अर्चयित्वा	=	,,	worshipped
९. भक्षयित्वा	= ,, eaten	१७. चलित्वा	=	,,	walked
१०. भूत्वा	= ,, become	१८. कथयित्वा	=	,,	told
११. खेलित्वा	= ,, played	१९. क्षालयित्वा	=	,,	washed
१२. धारयित्वा	= ,, borne	२०. पालयित्वा	=	,,	protected

Note :—A student should practise to reconstruct such forms from other roots.

Translate into English :—

१. सः तोलयति धान्यं क्रीणाति च। २. प्रजां पालयित्वा राजा भवति। ३. वस्त्राणि क्षालयित्वा स्नानं करोमि। ४. देवं अर्चयित्वा भोजनं करोति। ५. शान्तः भूत्वा गृहे निवसति। ६. पत्रं लिखित्वा शालां गच्छामि। ७. कार्यं कृत्वा उपवनेषु अटति। ८. एवं उक्त्वा सः गतः। ९. तं दृष्ट्वा सः आगतः। १०. पुस्तकं पठित्वा लेखं लिखति। ११. अन्नं भक्षयित्वा शयनं करोति। १२. मंदिरे स्थित्वा पूजां करोति १३. तत्र गत्वा किं करोषि? १४. जलं पीत्वा अहं आगच्छामि। १५. अहं वार्तां कथयित्वा आगच्छामि।

LESSON 10

सुभाषितानि = Sayings

(For learning by heart)

यस्मिन् देशे न सम्मानों, न प्रीतिः न च बान्धवाः ।
न च विद्यागमः, कश्चित्, न तत्र दिवसं वसेत् ।। १ ।।

Construe—यस्मिन् देशे न सम्मानः, न प्रीतिः, न च बान्धवाः, न च कश्चित् विद्यागमः, तत्र दिवसं न वसेत् ।

Meaning :—One should not stay in a country even for a day, where there is no respect, no love, no relative or not even acquisition of knowledge.

Moral :—One should live in that country where respect is given, one is loved, one has relatives or one can learn something at least.

अश्वं नैव गजं नैव व्याघ्रं नैव च नैव च ।
अजापुत्रं बलिं दद्यात् देवो दुर्बल-घातकः ।। २ ।।

Construe—अश्वं बलिं नैव (दद्यात्), गजं बलिं नैव (दद्यात्) व्याघ्रं नैव च नैव च (दद्यात्) अजापुत्रं बलिं दद्यात्, (यतः) देवः दुर्बलस्य घातकः (भवति) ।

Meaning :—A horse is not sacrificed nor an elephant nor a tiger at any time: only a goat is sacrificed. (Hence) God is the persecutor of the weak.

Moral—Powerful men are not harmed even by God. It is only weak that has to suffer everywhere.

उदारस्य तृणं वित्तं, शूरस्य मरणं तृणम् ।
विरक्तस्य तृणं भार्या, निःस्पृहस्य तृणं जगत् ।। ३ ।।

Construe—उदारस्य (कृते) वित्तं तृणम्, शूरस्य (कृते) मरणं तृणम् विरक्तस्य (कृते) भार्यातृणम्, निःस्पृहस्य (कृते) जगत् तृणम् (अस्ति)॥

Meaning : Wealth is like a blade of grass for the generous, death is insignificant for the brave, a woman is like a grass of blade to one who has renounced the world (saint) and all the world is worthless to one who is beyond avarice.

जननी जन्मभूमिश्च, जान्हवी च जनार्दनः ।
जनकः पञ्चमश्चैव, जकारा, पञ्च दुर्लभाः ॥ ४ ॥

Construe—जननी, जन्मभूमिः, जाह्नवी, जनार्दनः पञ्चमः च जनकः (एते) पञ्च जकाराः दुर्लभाः (सन्ति) ।

Meaning :—In this world, mother, motherland, the Ganges, Lord Krishna and Father, one gets with difficulty.

Moral :—The pleasure of meeting Lord Krishna, of a bath in the holy Ganges, fortune of serving the motherland and the company of mother & father are all at a time rarely possible.

शैले शैले न माणिक्यं मौक्तिकं न गजे गजे ।
साधवो नहि सर्वत्र, चन्दनं न वने वने ॥ ५ ॥

Construe—माणिक्यं शैले शैले न (भवति), मौक्तिकं गजे गजे न (भवति), चन्दनं वने वने न (भवति) (तथा एव) सर्वत्र साधवः न (भवन्ति) ।

Meaning :—Rubies are not found on every mountain, pearls are not found on (the head of) every elephant, the sandal tree is not found in every forest. (Similarly) Good people are not found everywhere.

Moral :—Just as costly objects are rare so are good men.

प्रदोषे दीपकश्चन्द्रः प्रभाते दीपको रविः ।
त्रैलोक्ये दीपको धर्मः, सुपुत्रः कुलदीपकः ॥ ६ ॥

Construe—चन्द्रः प्रदोषे दीपकः भवति, रविः प्रभाते दीपकः, धर्मः त्रैलोक्ये दीपकः (तथा) सुपुत्रः कुलस्य दीपकः (भवन्ति) ।

Meaning :—The moon is the lamp of the night. The sun is the lamp of the day, so is religion for the three worlds and good son is the light of the family.

Moral :—The moon, the sun, the religion and the worthy son shine like lamp and remove the darkness of their respective spheres.

येषां न विद्या न तपो न दानं,
ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।
ते मर्त्यलोके भुवि भारभूताः,
मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥ ७ ॥

Construe— येषां न विद्या, न तपः न दानं, न ज्ञानं, न शीलं, न गुणः, न धर्मः, ते भुवि भार भूता, मृगाः मर्त्यलोके मनुष्यरूपेण चरन्ति ।

Meaning :—Those who have no learning, no penance, no sense of charity, no knowledge nor any virtue, nor any (properly followed) religion are merely beasts, and are a burden on the earth. They move in this world in human form only.

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः
स पण्डितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ।
स एव वक्ता स च दर्शनीयः,
सर्वे गुणाः काञ्चनमाश्रयन्ते ॥ ८ ॥

Construe—यस्य वित्तं अस्ति सः नरः कुलीनः (यस्य वित्तं अस्ति) सः पण्डितः श्रुतवान्, गुणज्ञः च (अस्ति) सःएव वक्ता, सः च दर्शनीयः (यतः) सर्वे गुणाः काञ्चनं आश्रयन्ते ।

Meaning :—He who has wealth is high-born, he is clever, he is learned, and he has appreciation, he is an orator, and also handsome (since) all good qualities are attached to gold.

Moral :—He who has wealth, even in the absence of virtues is regarded as virtuous and he who possesses virtues is regarded as devoid of virtues in the absence of wealth.

परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः,
परोपकाराय वहन्ति नद्यः ।
परोपकाराय दुहन्ति गावः
परोपकाराय सतां विभूतयः ॥ ९ ॥

Construe—वृक्षाः परोपकाराय फलन्ति नद्यः परोपकाराय वहन्ति, गावः परोपकाराय दुहन्ति, सतां विभूतयः परोपकाराय भवन्ति !

Meaning :—Trees give fruit for the good of others. Rivers flow for the good of others. Cows give milk for the good of others. Similarly the possessions of the saints are used only for the good of others.

Moral :—Like a tree, a river, a cow, the saints are naturally obliging others.

वृथा वृष्टिः समुद्रेषु:, वृथा तृप्तस्य भोजनम् ।
वृथा दानं समर्थस्य, वृथा दीपो दिवाऽपि च ॥ १० ॥

Construe—समुद्रेषु वृष्टिः वृथां, तृप्तस्य भोजनं वृथा, समर्थस्य (कृते) दानं वृथा, दिवाऽपि च दीपः वृथा (भवन्ति) ।

Meaning :—Useless it is to have rains over the Oceans, food is useless to one who is satisfied, useless is alms to a rich man, as it is unnecessary to have a lamp in day.

Moral :—Do the work which is essential.

In the same way try to construe and understand the moral of the stanzas given below.

धनिकः श्रोत्रियो राजा, नदी वैद्यस्तु पञ्चमः ।
पञ्च यत्र न विद्यन्ते, न तत्र दिवसं वसेत् ।। ११ ।।

लक्ष्मीर्वसति जिव्हाग्रे, जिव्हाग्रे मित्रबांधवाः ।
जिव्हाग्रे बन्धनं प्राप्तं, जिव्हाग्रे, मरणं ध्रुवम् ।। १२ ।।

पिपीलिकार्जितं धान्यं मक्षिकासंचितं मधु ।
लुब्धेन सञ्चितं द्रव्यं, समूलं हि विनश्यति ।। १३ ।।

अर्थागमो नित्यमरोगिता च,
प्रिया च भार्या प्रियवादिनी च ।
वश्यश्च पुत्रोऽर्थकरी च विद्या,
षड् जीवलोकस्य सुखानि राजन् ।। १४ ।।

LESSON 11

सन्धि: = Coalescence

When two words come together in Sanskrit, the last letter (consonant or a vowel) of the first and the first letter of the second are combined together under certain rules. That combination or coalescence of the letters is called 'Sandhi'. It happens many a time in Sanskrit sentences. Sandhi takes place many a time in the compound words in a sentence.

There are three kinds of Sandhis in Sanskrit.

1. When two vowels are combined together that coalescence is called स्वर-सन्धि (vowel-coalescence.)

2. When two consonants are joined together that coalescence is called व्यंजन-सन्धि (consonant-coalescence.)

3. When विसर्ग (:) is joined with any consonant or a vowel it is called विसर्ग-सन्धि (visarga-coalescence.)

स्वर-सन्धि

१. दीर्घ-सन्धि (Sandhis of similar Vowels.)

1. When अ or आ is followed by the same (i.e. अ or आ) Sandhi becomes आ.

Examples = तत्र + अस्ति = तत्रास्ति । अत्र + आगच्छति = अत्रागच्छति । विद्या + अध्ययनम् = विद्याध्ययनम् । सदा + आनन्दः = सदानन्दः ।

2. When इ or ई is followed by the same (i.e. इ or ई) Sandhi becomes ई.

Examples– नृपति+इच्छा=नृपतीच्छा । नास्ति ईश्वर:= नास्तीश्वर: । गौरी + इव = गौरीव । श्री + ईश: = श्रीश: ।

3. When उ or ऊ is followed by the same (i.e. उ or ऊ Sandhi becomes ऊ.

Examples – मधु+उष्णम् मधूष्णम् । मधु+उर्ध्वम् = मधूर्ध्वम् । मधु + उक्तम् = मधूक्तम् । भू + उर्ध्वम् = भूर्ध्वम् ।

4. When ऋ or ॠ is followed by the same (i.e. ऋ or ॠ) Sandhi becomes ॠ.

Examples—मातृ + ऋणम् मातॄणम् ।

२. गुण – संधि

1. When अ or आ is followed by इ or ई Sandhi becomes ए.

Examples—सुर+इन्द्र: = सुरेन्द्र: । देव + ईश: = देवेश: । महा+इन्द्र:=महेन्द्र: । महा+ईश:=महेश: ।

2. When अ or आ is followed by उ or ऊ Sandhi becomes ओ.

Examples—पुरुष+उक्त:=पुरुषोक्त: । एक+ऊन:=एकोन: । क्रीडा+उत्सव:=क्रीडोत्सव: । गङ्गा+ऊर्मि:=गङ्गोर्मि: ।

3. When अ or आ is followed by ऋ or ॠ Sandhi becomes अर्.

Examples—शीत + ऋतु = शीतर्तु: । तव+ऋकार:=तवर्कार: । महा+ऋषि:=महर्षि: । महा+ॠकार:=महार्कार: ।

३. वृद्धिसन्धि

When अ or आ is followed by ए or ऐ Sandhi becomes ऐ.

Examples—तव + एतत् = तवैतत् । मम + ऐश्वर्यम् = ममैश्वर्यम् । सदा+एव=सदैव । महा+ऐश्वर्य=महैश्वर्यम् ।

Sentences with Sandhis

तिष्ठतीदानीमुपवने रमेशः । नास्तीश्वरः इति कथयति गोविंदः । किं मन्दिरे पूजार्थं गच्छति देवीदानीम् ? श्रीशः पालयति जगत् ।

किं तत्रास्ति कृष्णः ? सः क्रीडितुमत्रागच्छति ? छात्रैः विद्याध्ययनमवश्यं कर्तव्यम् । जनः उद्यमेन सदानन्दं प्राप्नोति ।

वैद्याः कथयन्ति यत् मधूष्णं भवति । वधूक्तं सन्देशं सेवकः तत्र नयति । दुस्तरं भवति खलु मातृणम् ।

सुरेन्द्रः गायकेषु श्रेष्ठः । देवेशः पूज्यः । महेन्द्रः पाठशालां गच्छति । महेशः कैलासे निवसति । मूढाः देहे स्थितमीश्वरं नानुपश्यन्ति, भक्ताः चैनं पश्यन्ति ।

राजपुरुषोक्तं वृत्तान्तं सः रामं कथयति । तस्मिन् उपवने एकोनविंशतिः छात्राः भ्रमणार्थं गताः । तत्र ते क्रीडोत्सवं करिष्यन्ति । शोभनाः खलु गंगोर्मयः । शीतर्तुः कस्मै न रोचते ? महर्षयः जपं कुर्वन्ति ।

तवैतत्सर्वम् । ममैश्वर्यं वृद्धिं गतम् । तेन तत्र निशायां सदैव जागरणं कृतम् । गंगा शंकरस्य महैश्वर्यम् । मामेवैष्यसि कौन्तेय । ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः ।

LESSON 12

संस्कृतलोकोक्तय: = Sanskrit Proverbs

१. अर्धो घटो घोषमुपैति नूनम् ।

Meaning :—An empty vessel sounds much.

Usage—मूर्खा: कोलाहलं बहु कुर्वन्ति कर्माणि चाल्पान्येव, यत:–'अर्धो घटो घोषमुपैति नूनम् । पूर्णो घटो नैव करोति शब्दम् ।'

२. अलब्धलाभो नालसस्य ।

Meaning :—An idle person never achieves the things difficult to attain.

Usage—सखे ! उत्तिष्ठ यतस्व, यत: 'न भवति अलब्धलाभो अलसस्य ।'

३. अर्थैषणा न व्यसनेषु गण्यते ।

Meaning :—The desire to get wealth is not considered as bad habit.

Usage—अये मनुष्या: ! धनान्यर्जयत, यत: 'अर्थैषणा व्यसनेषु न गण्यते ।'

४. अनुरागस्तु फलेन सूच्यते ।

Meaning :—Actions speak of the love in heart.

Usage—तव कार्यं विधास्यामि न वेति मम प्रेमैव वदिष्यति यत: 'अनुरागस्तु फलेन सूच्यते ।'

५. अतिभार: पुरुषमवसादयति ।

Meaning :—Heavy burden tires the man out.

Usage—शक्तिमतिक्रम्य कृत: परिश्रम: रोगं जनयति; यत: 'अतिभार: पुरुषमवसादयति ।'

६. अग्निदाहादपि विशिष्टं वाक्पारुष्यम् ।

Meaning :—A piercing word scorches more than the scorching of fire.

Usage—तस्य वाक्शल्येन पीडितः सः मूर्च्छितः अभूत् यतः 'अग्निदाहादपि विशिष्टं वाक्पारुष्यम् ।'

७. अप्राप्यं नाम नेहास्ति धीरस्य व्यवसायिनः ।

Meaning :—Nothing, in this world is unobtainable for one who is courageous and industrious.

Usage—स्वराज्यप्राप्त्यर्थं गान्धी महात्मा निरन्तरं यतते स्म, अवसाने स च उद्देश्यं प्राप्नोत् यतः 'अप्राप्यं नाम नेहास्ति धीरस्य व्यवसायिनः ।'

८. नैकं चक्रं परिभ्रमति ।

Meaning :—A cart does not move with one wheel only.

Usage—सः एकाकी योद्धुं न प्रभवति; यतः 'नैकं चक्रं परिभ्रमति ।'

९. नातप्तलोहं लोहेन सन्धीयते ।

Meaning :—A piece of iron cannot be joined without heating.

Usage—उभयानुरागः सम्वन्धनिदानम् । यतः 'नातप्त........ सन्धीयते ।'

१०. नास्त्यग्नेर्दौर्बल्यम् ।

Meaning :—You cannot call fire weak.

Usage—दुष्टः अयं अतिमृदुः इति कुतः ? यतः 'नास्त्यग्नेर्दौर्बल्यम् ।'

११. नास्ति रत्नं अखण्डितम् ।

Meaning :—A jewel with no scratches is not seen.

Usage—वाल्ये सः विद्वान् भर्त्सनामाप, यतः 'नास्ति रत्नमखण्डितम् ।'

१२. निकृतिप्रिया हि नीचाः ।

Meaning :—Bad men rejoice in vulgar deeds.

Usage—उपकृत: अपि अपकुरुते असाधु:, यत: 'निकृतिप्रिया: हि नीचा: ।'

१३. न चेतनवतां वृत्तिभयम् ।

Meaning :—An energetic person hardly worries for his belly.

Usage—युवको न गणयति दु:खम् दास्यवृत्ते: यत: हि 'न चेतनवतां वृत्तिभयम् ।,

१४. न सिञ्चति पुष्पार्थी शुष्कतरुम् ।

Meaning :—He who desires flowers will not water dry trees.

Usage—रसोपलब्धि: सरसस्थाने एव संभवति, तस्मादुच्यते 'न सिञ्चति पुष्पार्थी शुष्कतरुम् ।'

१५. न वंशवृक्षेषु फलन्ति द्राक्षा: ।

Meaning :—Grapes do not grow on bamboo trees.

Usage—सुमधुरं फलं सुमधुरे एव वृक्षे संभवति, यत: 'न वंशवृक्षेषु फलन्ति द्राक्षा: ।'

APPENDIX

Singular and plural are the only two numbers in English but there are three numbers in Sanskrit. In this book so far only two (singular and plural) are referred to. Here are given all the declensions (of singular, dual and plural).

The points to be noted in respect of the dual forms are as under—

1. Dual forms of Nominative, Accusative and Vocative are similar.
2. Dual forms of Instrumental, Dative and Ablative are similar.
3. Dual forms of Possessive are similar to those of the Locative case.

Declensions of the word 'देव' ending in 'अ'

देव:	देवौ	देवा:	Nomi.
देवम्	देवौ	देवान्	Accu.
देवेन	देवाभ्याम्	देवै:	Instr.
देवाय	देवाभ्याम्	देवेभ्य:	Dative
देवात्	देवाभ्याम्	देवेभ्य:	Ablative
देवस्य	देवयो:	देवानाम्	Possessive or Genitiv
देवे	देवयो:	देवेषु	Locative
हे देव	हे देवौ	हे देवा:	Vocative

Declensions of अस्मद् (I)

अहम्	आवां	वयम्	Nomi.
माम्, मा	आवां, नौ	अस्मान् न:	Accu.
मया	आवाभ्याम्	अस्माभि:	Instr.
मह्य म्, मे	आवाभ्याम्, नौ	अस्मभ्यम्, न:	Dative
मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्	Ablative
मम, मे	आवयो:, नौ	अस्माकम्, न:	Poss. or Gen.
मयि	आवयो:	अस्मासु	Locative

Note:—The special optional forms of Accusative. Dative and Possessive cases should be noted carefully as they are often used in Sanskrit literature.

Declensions of 'युष्मद्' (You)

त्वम्	युवाम्	यूयम्	Nomi.
त्वाम्, त्वां	युवाम्, वाम्	युष्माम्, व:	Accu.
त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभि:	Instr.
तुभ्यम् ते	युवाभ्याम् वाम्	युष्मभ्यम्, व:	Dative
त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्	Ablative

तव, ते	युवयो:, वाम्	युष्माकम्, व:	Poss. or Gen.
त्वयि	युवयो:	युष्मासु	Locative

तद्. शब्द: स: (Masculine) = He

स:	तौ	ते	Nomi.
तम्	तौ	तान्	Accu.
तेन	ताभ्याम्	तै:	Instr.
तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्य:	Dative
तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्य:	Ablative
तस्य	तयो:	तेषाम्	Poss. or Gen
तस्मिन्	तयो:	तेषु	Locative

सा (Feminine) = She

सा	ते	ता:	Nomi.
ताम्	ते	ता:	Accu.
तया	ताभ्याम्	ताभि:	Instr.
तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्य:	Dative.
तस्या:	ताभ्याम्	ताभ्य:	Ablative
तस्या:	तयो:	तासाम्	Poss. or Genitive
तस्याम्	तयो:	तासु	Locative

Declensions of माला Femine ending in आ

माला = garland

माला	माले	माला:	Nomi.
मालाम्	माले	माला:	Accu.
मालया	मालाभ्याम्	मालाभि:	Instr.
मालायै:	मालाभ्याम्	मालाभ्य:	Dative
मालाया:	मालाभ्याम्	मालाभ्य:	Ablative
मालाया:	मालयो:	मालानाम्	Poss. or Genitive
मालायाम्	मालयो:	मालासु	Locative
हे माले	हे माले	हे माला:	Vocative

Conjugation of verbs in all the three numbers.

Present tense

गम् (गच्छ्) = To go

गच्छति	गच्छत:	गच्छन्ति	Third person
गच्छसि	गच्छथ:	गच्छथ	Second Person
गच्छामि	गच्छाव:	गच्छाम:	First person

पा (पिब्) = To drink

पिबति	पिबत:	पिबन्ति	Third person
पिबसि	पिबथ:	पिबथ	Second person
पिबामि	पिबाव:	पिबाम:	First person

पठ् = To learn or to read

पठति	पठत:	पठन्ति	Third person
पठसि	पठथ:	पठथ	Second person
पठामि	पठाव:	पठाम:	First person

Future tense

गम् = To go

गमिष्यति	गमिष्यत:	गमिष्यन्ति	Third person
गमिष्यसि	गमिष्यथ:	गमिष्यथ	Second person
गमिष्यामि	गमिष्याव:	गमिष्याम:	First person

पा = To drink

पास्यति	पास्यत:	पास्यन्ति	Third person
पास्यसि	पास्यथ:	पास्यथ	Second person
पास्यामि	पास्याव:	पास्याम:	First person

पठ् = To learn, to read

पठिष्यति	पठिष्यत:	पठिष्यन्ति	Third person
पठिष्यसि	पठिष्यथ:	पठिष्यथ	Second person
पठिष्यामि	पठिष्याव:	पठिष्याम:	First person